



Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2010-2015

Gudenå og Gjern Bakker

Natura 2000-område nr. 49
Habitatområde H45

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2010-2015. Gudenå og Gjern Bakker
Natura 2000-område nr. 49
Habitatområde H45

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram,
Natura 2000-planer, Gudenå, Gjern Bakker

Udgiver:

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Lyseng Allé 1
8270 Højbjerg

www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2011

ISBE nr.

978-87-7091-157-3

ISBN nr.

978-87-7091-158-0

Dato:

1. december 2011

Forsidefoto: Gudenåens brede løb umiddelbart nedstrøms Silkeborg
Langsø
Fotograf: Lasse Werling

Resume:

Natura 2000-plan for Gudenå og Gjern Bakker (nr. 49). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse



Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	5
Områdebeskrivelse	7
Trusler mod områdets naturværdier	9
Igangværende pleje og genopretning	12
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	13
<i>Vurdering af tilstand</i>	13
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	17
Målsætning	19
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	21
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	22
<i>Modstridende interesser</i>	23
Indsatsprogram	25
<i>Generelle retningslinjer</i>	26
<i>Konkrete retningslinjer</i>	27
<i>Forslag til virkemidler</i>	27
Sammenhæng og synergi med vandplan	28
Strategisk miljøvurdering	29
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	



Foto: Claus Bjørn Larsen

Danmarks VIP-natur får egen bodyguard

Hvad har Skagens Gren, Silkeborgskovene og det Sydfynske Øhav til fælles? Eller klokkefrøen, fiskeørnen og gråsælen? De er alle en del af Danmarks særligt værdifulde natur, som vi er forpligtet til at passe godt på. Det samme gælder strandengen, højmosen og boblerevet. Natura 2000-områderne er et netværk af naturområder i EU, der indeholder særligt værdifuld natur set i et europæisk perspektiv. Natura 2000 skal sørge for, at alle 27 EU-lande drager omsorg for egne truede dyr, planter og natur.

Danmark har i alt 246 Natura 2000-områder. Hvert område får nu sin helt egen naturplan, der skal fungere som bodyguard. Det er i alt for mange år gået tilbage for naturens mangfoldighed. Nu skal planerne sørge for, at staten, kommuner og lodsejere drager omsorg for de naturtyper og plante- og dyrearter, der er truede sårbare eller sjældne i EU.

Ny natur på vej

Naturplanerne er den hidtil største naturindsats, der nogensinde er sat i værk i Danmark. Budgettet er ca. 1,8 mia. kroner og vil i stor udstrækning blive finansieret af EU's landdistriktsmidler. Den planlagte indsats dækker ca. 1.600 km², hvoraf de 40 km² er ny natur.

Der er planlagt hundredvis af nye vandhuller, som vil sikre levesteder for padder som klokkefrøen og vandsalamanderen. 200 km² løvskov skal beskyttes mod rydning, og flere hule, gamle og døde træer vil give levesteder for svampe, flagermus og insekter. Fiskeri på havet skal reguleres, så de unikke danske boblerev sikres mod at blive ødelagt af fiskeredskeer, og danske højmoser skal igen have mulighed for at få det bedre. Lige nu er de truet af udtørring og tilgroning. Med naturplanerne skal der ryddes krat og buske og gives bedre og mere naturlige vandforhold.

Tilbagegangen stoppes

Som ny miljøminister er jeg glad for, at vi nu har en plan for at stoppe naturens tilbagegang i Natura 2000-områderne. Der må ikke ske yderligere skade på naturen. Planerne har været for længe undervejs under VK-regeringen. Natura 2000-områderne blev udpeget i årene 1998-2004, og tilbagegangen skulle være standset allerede sidste år.

Danmarks nye SRSF-regering vil føre en mere aktiv og fremsynet naturpolitik. De 246 Natura-områder har nu hver en bodyguard, mens regeringen laver en plan for hele Danmark. Naturplan Danmark skal sætte ambitiøse mål – ikke blot for den natur som findes i Natura 2000-områderne, men for hele den danske natur.

Lad os så komme i gang !

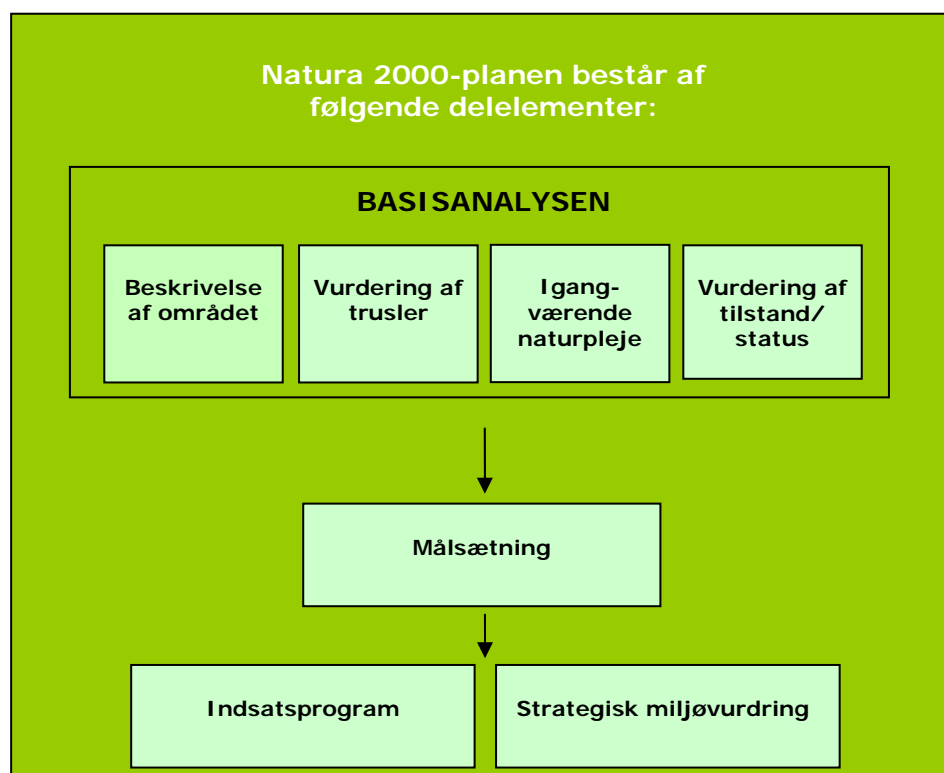
Med venlig hilsen
miljøminister Ida Auken

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder samt arter.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.



Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000 plan

henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen er vedtaget i 2011, hvorefter kommunalbestyrelserne og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v. på grundlag af konsekvensvurderinger mm. Der er ikke gennemført en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet der ikke i planen er taget konkret stilling forvaltningsindsatsens præcise lokalisering eller valgt forvaltningsmetoder. Der er dog i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med og nødvendig for forvaltningen af området. Evt. konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (ændret ved bekendtgørelse nr. 1443 af 11. december 2007 med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.



*Gudenåens brede løb umiddelbart nedstrøms Silkeborg Langsø. Området vinteroversvømmes i perioder med stor afstrømning.
Foto Lasse Werling*

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland Randers Fjord og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 815 ha – heraf er 47 ha stats-ejet. Området afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H45. På Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Natura 2000 plan

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 45		
Naturtyper:	Næringsrig sø (3150) Vandløb (3260) Å-mudderbanke (3270) Våd hede (4010) Tør hede (4030) Surt overdrev (6230) Urtebræmme (6430)	Hængesæk (7140) Kildevæld (7220) Rigkær (7230) Bøg på mor med kristtorn (9120) Stilkeke-krat (9190) Skovbevokset tørvemose (91D0) Elle- og askeskov (91E0)
Arter:	Grøn kølleguldsmed (1037) Stor vandsalamander (1166)	Damflagermus (1318) Odder (1355)

Figur 2. Naturtyper og arter, der udgør udpegnings-grundlaget for Natura 2000-området.

Natura 2000 området omfatter en strækning på 23 km af Gudenåen og den ånære del af Gudenådalen mellem Silkeborg Langsø og Kongensbro samt den brede, nedre del af Gjern ådal og en stor del af Gjern Bakker.

Gudenådalen er - specielt i den øvre del af Natura 2000-området - en bred smeltevandsdal med terrasserede dalsider, udformet under forskellige stadier af isens afsmeltning under sidste istid.

Det andet store naturområde er Gjern Bakker og Egedals Mose umiddelbart nord herfor. Gjern Bakker ligger fremskudt, afgrænset af Gudenådalen og Gjernådalen med St. Troldhøj som det højeste, markante udsigtspunkt. Den næringsfattige jord i det stærkt kuperede område har tidligere været bevokset med hede og egekrat, der blev afgræsset. I dag er bakkerne primært skovdækkede, idet store partier er tilplantet med nåletræ, men de rummer fortsat meget veludviklede egekrat. Desuden findes der enkelte hederester med hedelyng, våd hede samt skovbevokset tørvemose. I bakkernes dalstrøg og på fladt skrånende afstrømningsflader er der flere steder udviklet våde klokkelyngheder på den sure, næringsfattige, tørverige og våde jordbund. I flere af de våde heder, herunder Egedals Mose, findes desuden planten benbræk, der viser, at jordbunden er kalk- og næringsfattig.

Neden for Gjern Bakker breder Gjern Ådal sig ud. Ved udløbet i Gudenå vider åen sig ud til en egentlig sø - Sminge Sø. I Gjern Ådal findes en del arealer med den våde skovnaturtype elle- og askeskov. Flere steder i området er små dødishuller, afsnørede mæandre og opgivne tørvegrave under tilgroning med hængesæk.

Området domineres af Gudenåen og det store tilløb Gjern Å. Begge vandløb indeholder en artsrig vandplantevegetation på stort set hele strækningen. I Gudenåen findes desuden grøn kølleguldsmed, og odderen lever ved begge vandløbsstrækninger. Damflagermus er registreret umiddelbart uden for området, og lever derfor formentlig også inden for området.

Natura 2000 plan

I basisanalyserne for Natura 2000-området Gudenå og Gjern Bakker findes der en mere detaljeret gennemgang af området. Se www.naturstyrelsen.dk

Natura 2000-området ligger i Silkeborg Kommune og indenfor vandplanområdet hovedvandopland Randers Fjord.



Udsigt fra Store Troldhøj over Gjern Ådalen og Gudenådalen med Sminge Sø. Foto: Henriette Bjerregaard.

Trusler mod områdets naturværdier

I det følgende afsnit skal de oplyste trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. Det kan dog også være potentielle påvirkningsfaktorer i det omfang, at der er viden om, at påvirkningerne periodevis er forekommet i området, men aktuelt ikke er til stede. Aktuelle påvirkninger, der f.eks. reguleres internationalt eller i anden sammenhæng, og derfor ikke er et anliggende for Natura 2000-planen, kan også fremgå, men vil ikke være en del af denne Natura 2000-plans indsatsprogram.

Arealreduktion/fragmentering Arealerne med våd hede, tør hede, surt

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000 plan

overdrev, hængesæk, kildevæld og rigkær er meget små, og forekomsterne ligger delvis isolerede. Naturtypernes tilknyttede plante- og dyreliv har derved øget risiko for at uddø, fordi de beskedne arealer ikke kan opretholde så mange og så store bestande af de pågældende arter, og fordi den forholdsvis store afstand mellem forekomsterne forringer arternes spredningsmuligheder. Odderens levesteder og spredningsveje er delvis fragmenterede af større veje. Inden for området er der forsvundet en del vandhuller, og området vurderes nu at have for få velegnede ynglevandhuller for stor vandsalamander.

Næringsstofbelastning med kvælstof fra luften overskrider den lave ende af tålegrænseintervallet for arealet med våd hede, surt overdrev og rigkær i Natura 2000-området. For naturtyperne tør hede, hængesæk og alle skovnaturtyperne er den høje ende af tålegrænseintervallet overskredet på hele eller næsten hele arealet. Næringsbelastning udgør en alvorlig trussel mod områdets søer og vandhuller og dermed også for stor vandsalamander, der er afhængig af rentvandede ynglevandhuller. Næringsbelastning af søer opstrøms området medfører opblomstring og udskylning af alger til Gudenåen.

Tilgroning Der er problemer med tilgroning med vedplanter og/eller høje urteagtige planter på både de tørre og de våde heder i Gjærn Bakker. På arealer med våd og tør hede medfører manglende drift, at lyngvegetationen ikke forynges.

Tilgroning generelt af ådalenes eng- og kærarealer bevirker, at de lavtvoksende og lyskrævende kærplanter skygges bort. Dermed udgør tilgroning en risiko for yderligere fragmentering af arealet med rigkær. Tilgroning af vandhuller med vedplanter og urtevegetation udgør en trussel mod stor vandsalamander.

Uhensigtsmæssig drift Intensiv skovdrift kan medføre, at skovnaturtyperne forringes eller ødelægges. Desuden er der en utilstrækkelig beskyttelse af skovnaturtyperne mod bl.a. konvertering til andre træarter. Grødeskæring i vandløb er en trussel mod artsrig vandløbsnatur. Intensiv drift med gødskning udgør en trussel for surt overdrev.



Færgemosen med våd hede domineret af pors og blåtop. Området er under tilgroning med birk og højt voksende urter og græsser, så lyskrævende blomsterplanter og mosser udkonkurreres. Det lille billede viser tørvemosser på våd hede i Gjærn Bakker. Arter af tørvemos er en karakteristisk del af vegetationen på den våde hede.

Foto: Henriette Bjerregaard

Uhensigtsmæssig hydrologi som følge af udgrøftning/dræning udgør en trussel mod områdets våde heder.

Hindring af landskabsdynamik Gudenåen er på hele strækningen inden for Natura 2000-området delvis reguleret, uddybet og er inddiget på vestsiden af Pramdragerstien, der ligger på en lav dæmning. Reguleringen hæmmer vandløbets naturlige dynamik og fysiske variation.

Forstyrrelser som følge af intensiv rekreativ udnyttelse kan påvirke odderen - specielt på ynglesteder. Især aktiviteter i tiden fra solnedgang til solopgang kan udgøre et problem. Rekreativ udnyttelse – generelt - af åen i det nuværende omfang vurderes dog ikke at være en trussel mod odderen.



Kanosejlads på Gudenåen ved Resenbro. Aktiviteter i dagtimerne og på nuværende niveau vurderes ikke at udgøre en trussel for odderen, da arten overvejende er nataktiv. Foto: Bodil Deen Petersen.

Invasive arter er især et problem i de våde og tørre heder. Det drejer sig primært om bjergfyr.

Igangværende pleje og genopretning

Der er indgået egekratsaftaler på ca. 45 ha i Gjern Bakker, som dog består af vinter-eg, der ikke er omfattet af Natura 2000-naturtyperne. Ligeledes er der udlagt mindre skovarealer som urørt skov både på private og offentlige arealer.

Den sydvestlige del af Gjern Bakker er fredet, og inden for fredningen er der på hedearealet ved St. Troldhøj foretaget rydning af opvækst, men også bevaret en del spredt træopvækst af hensyn til flere sjældne insektarter.

Silkeborg kommune har lavet aftaler om hegning og afgræsning af sammenlagt ca. 10 ha overdrevs-, kær og engarealer omkring Porskær og Nebel Bæk på vestsiden af Gudenåen.

Der er tidligere foretaget rydning og opfølgende afgræsning på tilsammen 30,5 ha våd hede i Færgemosen og Egedalsmosen i Gjern Bakker. Græsningen er senere opgivet pga. formodede forgiftningsdødsfald blandt får og kreaturer.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

På et mindre, kommunalt ejet egekratsareal i Gjern Bakker er der foretaget fjernelse af nåletræ, birk og bøg.

Silkeborg Kommune er i gang med at indrette odderpassager i form af smalle træbanketter i vandløbsunderføringer under større veje. Banketterne opsættes, hvor der er registreret forekomst af odder. Indretning af banketter vil medvirke til at sikre mere sammenhængende levesteder for odderen.

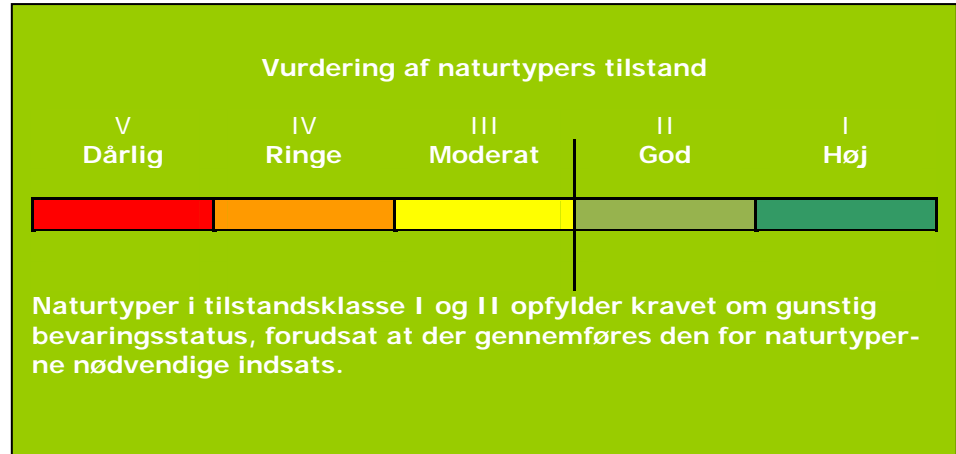
Tilstand og bevaringsstatus/prognose

For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes aktuelle *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden i 23 lysåbne naturtyper og 10 skovtyper. Naturtyperne er kortlagt i dels basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 3), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m og et strukturindeks, baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drænggrøfter m.m. For skovnaturtyperne baseres strukturindeks bl.a. på omfang af jordbearbejdning, afvandringsforhold, forekomst af invasive arter og trækronernes lagdeling i forskellige etager.

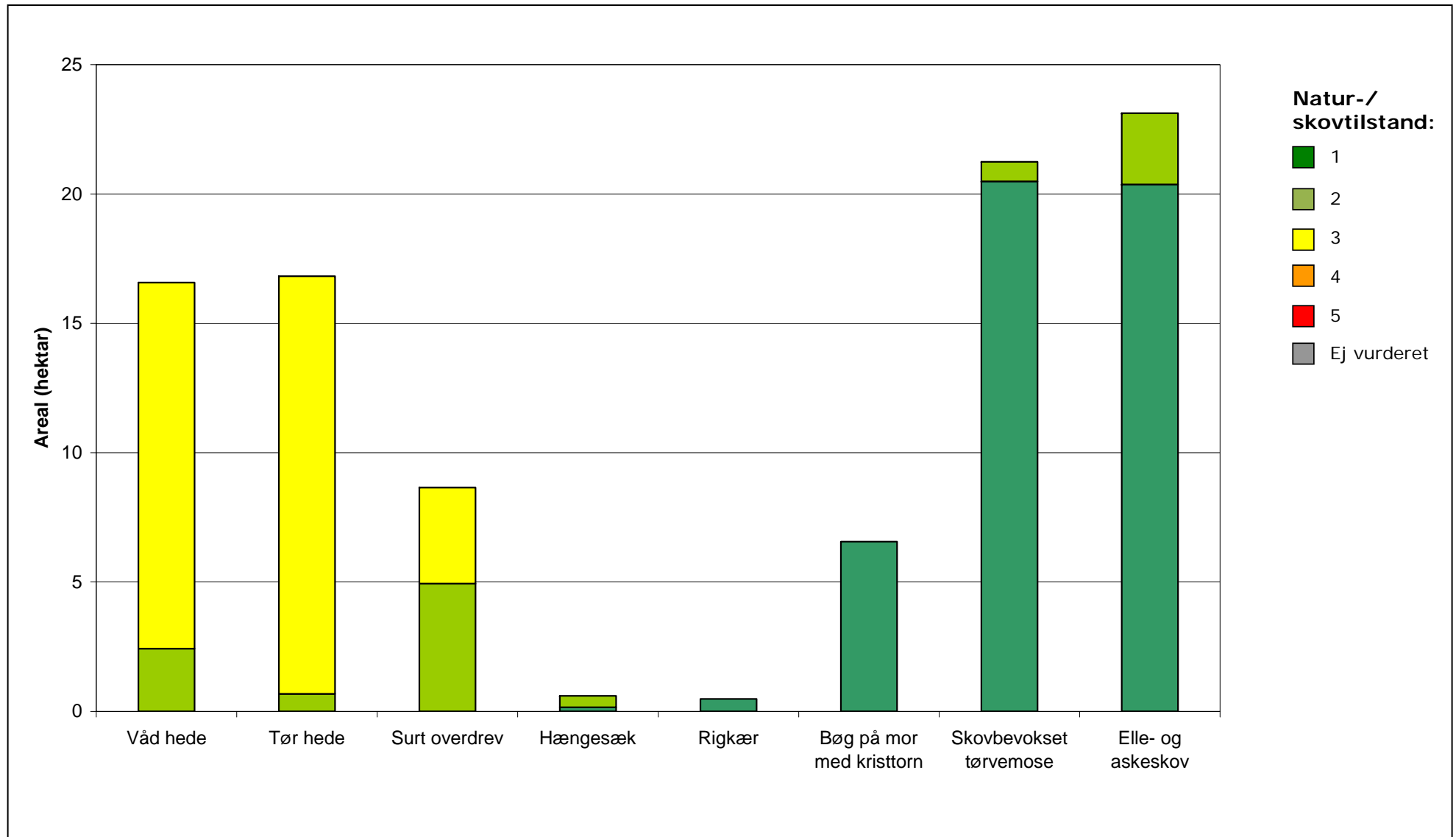


Figur 3. Tilstandsklasser for naturtyper.

Strukturindeks og artsindeks for den enkelte naturtype vægtes sammen til naturtypens tilstandsklasse på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

I figur 4 er vist natur/skovtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper. Kun en mindre del af vandhullerne er tilstandsvurderet og er derfor ikke medtaget i figuren.

Natura 2000 plan



Figur 4. Naturtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Natura 2000 plan

I det følgende nævnes eksempler på tilstandsvurderinger i området (se figur 3)

I de små lokaliteter med hængesæk og med rigkær er strukturforholdene gunstige på hele arealet (strukturklasse I og II) og på begge naturtyper er indholdet af karakteristiske arter gunstigt (artsklasse I og II) på stort set hele arealet. Begge naturtyper er således veludviklet til stede og i en gunstig naturtilstand.

Størstedelen af arealerne med surt overdrev har gunstige strukturforhold på grund af hensigtsmæssig drift (ca. 80 % i strukturklasse II), men artsindholdet er ugunstigt (75 % er i artsklasse III) – formentlig på grund af tidligere gødsning og randpåvirkning fra tilstødende dyrkede arealer.

På arealerne med tør hede er strukturforholdene ugunstige (96 % i strukturklasse III) på grund af tilgroning, og kun på 4 % af arealet er indholdet af karakteristiske arter gunstigt (artsklasse I og II). Derfor er næsten hele arealet i en ugunstig naturtilstand.

På arealerne med våd hede er strukturforholdene ugunstige på 85 % af arealet (strukturklasse III) på grund af afvanding og tilgroning, men der findes udbredt forekomst af naturtypens karakteristiske arter (hele 97 % af arealet i artsklasse II). Den ugunstige strukturtilstand medfører en ugunstig naturtilstand på næsten hele arealet (85 % i naturtilstandsklasse III).

I skovnaturtyperne er både struktur- og artsindeks høje (klasse I) på størstedelen af arealerne, hvilket afspejles i en høj skovtilstand (skovtilstand I) på over 80 % af de kortlagte arealer.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på www.naturstyrelsen.dk under "Se på kort".

En mindre del af områdets små søer/vandhuller er kortlagt og tilstandsvurderet.

Ved denne kortlægning blev der registreret følgende:

3 vandhuller med naturtypen næringsrig sø. Naturtilstanden er vurderet til god naturtilstand (naturtilstand II) for 2 af vandhullerne og til moderat naturtilstand (naturtilstand III) for 1 vandhul.

3 vandhuller med naturtypen brunvandet sø. Naturtilstanden er for alle vurderet til god naturtilstand (naturtilstand II).

Der er endnu ikke udviklet et system til vurdering af tilstanden for en række lysåbne naturtyper, marine naturtyper, større søer, vandløb samt fugle og andre arter.



Den tørre hede på Store Troldhøj i Gjern Bakker er kraftigt tilgroet med vedplanter. Foto: Henriette Bjerregaard.

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og skovloven fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 5).

Gunstig bevaringsstatus

En naturtypes "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse, og
- den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dets opretholdelse på langt sigt, er til stede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid, samt når
- bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig

En arts "bevaringsstatus" anses for "gunstig", når

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande

Figur 5. Habitatdirektivets definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Gunstig bevaringsstatus skal generelt opnås inden for hver af Danmarks to biogeografiske regioner, nemlig den kontinentale og den atlantiske region. Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtyper og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt på områdeniveau ud fra de enkelte forekomsters natur/skovtilstand og aktuelle trusler og inddeles i gunstig eller ugunstig prognose. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-området Gudenå og Gjern Bakker er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Natura 2000 plan

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- *Vandløb med vandplanter, fordi naturtypen er veludviklet i en stor andel af vandløbsstrækningerne.*
- *Urtebræmme vurderes at være sammenhængende udviklet langs Gudenå. Naturtypen er ikke kortlagt.*
- *Grøn kølleguldsmed - vurderes at have stabile eller stigende bestande.*
- *Odde, arten er under spredning og bestanden er stigende.*

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- *Næringsrig sø p.g.a. stor belastning med næringsstoffer.*
- *Tør hede og hængesæk, da højeste ende af tålegrænseintervallet for luftbåren kvælstofbelastning er overskredet for hele eller næsten hele arealet, arealerne er fragmenterede, og der er problemer med tilgroning.*
- *Våd hede og surt overdrev, da den lave ende af tålegrænseintervallet for luftbåren kvælstofbelastning er overskredet, arealerne er fragmenterede og der er problemer med tilgroning.*
- *Kildevæld, da forekomsterne er fragmenterede og tilgroede.*
- *Rigkær, da arealerne er små og den lave ende af tålegrænseintervallet for luftbåren kvælstofbelastning er overskredet.*
- *Skovnaturtyperne bøg på mor med kristorn, skovbevokset tørvemose samt elle- og askeskov, da den høje ende af tålegrænseintervallet for luftbåren kvælstofbelastning er overskredet.*
- *Stor vandsalamander, da antallet af mulige ynglevandhuller er få og er gået væsentligt tilbage. Afstanden mellem egnede levesteder er inden for dette område generelt væsentligt større end artens aktionsradius.*

Prognosen er ukendt for:

- *Stilkeke-krat. Naturtypen er ikke fundet. Områdets store arealer med egekrat med højt naturindhold er ikke domineret af stilkeg, men af vintereg. Egekratsarealerne tilhører derfor ikke en naturtype, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området og er derfor ikke omfattet af denne plan.*
- *Å-mudderbanke. Naturtypen er ikke kortlagt og vurderes kun at være sporadisk til stede.*
- *Damflagermus. Arten er observeret flere steder inden for området ved punktovervågning, men bestand og bestandsudvikling kendes dog ikke.*

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden.

Såvel overordnet målsætning som de konkrete målsætninger rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2009: "Retningslinjer for den statslige Natura 2000-planlægning: Målfastsættelse og indsatsprogram.



*Ådalsnatur i Gudenå-dalen. Græsset overdrevsrest og potentielt rigkær under fremskredet tilgroning.
Foto: Lasse Werling*

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Baggrund for den overordnede målsætning

I Natura 2000-området Gudenå og Gjern Bakker er der specielt fokus på vandløbene og på ådalsnaturen og de tilknyttede arter – herunder odderen samt grøn kølleguldsmed, som kun forekommer i større vandløbssystemer i Danmark. Området rummer endvidere et potentiale for at udvide arealet af våd og tør hede, surt overdrev og rigkær. Disse naturtyper har tidligere været udbredte inden for området.

- *Det overordnede mål for området er:*
Områdets vandløbsnatur sikres et sammenhængende areal med gunstig naturtilstand, stor grad af naturlig dynamik og gunstige fysiske forhold. Vandløbsnaturen opnår at udgøre velegnede levesteder for vandløbets dyreliv og specielt for den truede art grøn kølleguldsmed. Små søerne, der indgår i området opnår gunstig bevaringstilstand. Dette forudsætter en god vandkvalitet. Skov naturen sikres god-høj naturtilstand og kontinuitet, og de lysåbne naturtyper, heder, overdrev og rigkær, der er knyttet til ådalen, udvides og sammenkædes.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en - for den enkelte naturtype - hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000 området Gudenå og Gjern Bakker:

- *Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*
- *For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.*
- *For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for grøn kølleguldsmed, stor vandsalamander, damflagermus og odder stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.*
- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Arealet med rigkær søges udvidet med i størrelsesordenen 5 - 6 ha, hvor de naturgivne forhold gør det muligt, og således at de nuværende forekomster øges og om muligt sammenbindes med nye arealer.*
- *Arealet med våd hede søges på sigt udvidet med i størrelsesordenen ca. 6 ha, hvor de naturgivne forhold gør det muligt – om nødvendigt på bekostning af naturtypen skovbevokset tørvemose.*
- *Arealet med tør hede søges på sigt udvidet med i størrelsesordenen 25 - 30 ha og surt overdrev med på sigt i størrelsesordenen 5 - 8 ha, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.*
- *Velegnede ynglevandhuller for stor vandsalamander målsættes højt og plejes i overensstemmelse med bedst kendte viden om artens krav til vandhullerne. Arealet med velegnede levesteder søges øget.*



Lysåbent vinteregekrat i Gjærn Bakker. Foto: Henriette Bjerregaard

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Blandt de naturtyper, der danner udpegningsgrundlag for Natura 2000-området, er naturtyperne surt overdrev og kildevæld samt skovbevokset tørvemose og elle- og askeskov prioriterede i habitatdirektivet, og de skal derfor tilgodeses ved modstridende interesser med andre naturtyper og arter.

Af de naturtyper, der findes inden for området har rigkær, våd hede, tør hede og surt overdrev på nationalt og regionalt niveau haft stor tilbagegang, naturtypernes bevaringsstatus vurderes at være ugunstig, og de er opført som truede naturtyper. Der skal derfor gøres en indsats for at øge arealerne af de fire naturtyper.

I flere af de områder, hvor naturtyperne rigkær og våd hede kan udvides, har der nu etableret sig skovbevokset tørvemose eller elle- og askeskov. Øgning af arealet med rigkær og våd hede kan derfor måske betyde en indskrænkning af arealet med habitatnaturtyperne skovbevokset tørvemose og elle- og askeskov.

Eventuel rydning af de prioriterede skovnaturtyper skovbevokset tørvemose og elle- og askeskov samt hævnning af vandstand til genskabelse af rigkær og våd hede er arealmæssigt meget begrænset og

Natura 2000 plan

kan ske under forudsætning af, at arealet af de to skovnaturtyper opretholdes på nationalt biogeografisk niveau. Gamle og/eller veludviklede forekomster af elle- og askeskov og skovbevokset tørvemose skal som hovedregel bevares.

Naturtypen tør hede er gået væsentligt tilbage på grund af næringsberigelse og tilgroning. Naturtypen ønskes derfor udvidet ved genskabelse af lysåbne forhold, hvor det er naturmæssigt hensigtsmæssigt. I nogle af de områder, hvor naturtypen kan udvides, er der nu ved naturlig tilgroning etableret egekrat i mosaik med tilbageværende hedevegetation. Ved afgræsning af disse områder kan lysåben tør hede og egekrat forvaltes som et naturmæssigt hele med flydende grænser mellem naturtyperne, og således at gamle og veludviklede forekomster af egekrat bevares. Egekrattet må ikke brede sig arealmæssigt på bekostning af den tørre hede. De egekrat, der indtil nu er registreret i området, er domineret af vintereg, og er derfor ikke omfattet af Natura 2000-planlægningen.

I Gudenådalens og Gjernådalens nedre del vil et muligt ophør/reduktion af vandløbsvedligeholdelse af hensyn til naturtypen vandløb og til mere fri dynamik kunne give anledning til, at vandstanden i hele ådalen vil stige. En række naturområder i Natura 2000 området vil dermed kunne blive oversvømmet i sommerhalvåret. Det vurderes, at dette kun i ringe omfang vil have betydning for forekomsten af enkelte, små rigkærsarealer. I dette område prioriteres hensynet til vandløbsnaturen.

Det vurderes, at der ikke i øvrigt er modstridende Natura 2000-naturinteresser i realiseringen af denne Natura 2000-plan.



Odder er til stede i områdets vandløb. Odderen er afhængig af natur-sammenhængende sø- og vandløbssystemer, små uforstyrrede del-områder og en god fiskebestand. Foto: Kim Aaen, NatureEyes

Indsatsprogram

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsprognose er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode er formuleret i 4 sigtelinjer, som lægger niveauet for indsatsen i planperioden. Sigtelinjerne er beskrevet i bilag 3.

Indsatsprogrammet, der bygger på de 4 sigtelinjer, beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovspligtige arealer dog frem til 2021).

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde

skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Naturstyrelsens eller andre offentlige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området Gudenå og Gjærn Bakker omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 *Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.*
- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi i våd hede, hængesæk, kildevæld og rigkær. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe en mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssig hydrologi.*
- 1.3 *De lysåbne terrestriske naturtyper skal sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje. Vandløb med vandplanter sikres gode fysiske og kemiske forhold samt kontinuitet. Denne indsats sikres via vandplanlægningen. Skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift i skovnaturtyper (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtigheden, primært på arealer, som i forvejen i en længere periode har haft minimal eller ingen hugst.*
- 1.4 *Der sikres velegnede levesteder for grøn kølleguldsmed, stor vandsalamander, damflagermus og odder.*
- 1.5 *Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelser for damflagermus og odder. Nogle af landets væsentligste overvintringslokaliteter for damflagermus ligger inden for Natura 2000 område 39: Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber og Mønsted Ådal. Disse overvintringslokaliteter sikres gennem Natura 2000-planen for dette område.*
- 1.6 *Invasive arter som selvsået bjergfyr samt japansk pileurt*

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

Natura 2000 plan

bekæmpes inden for naturtyperne, og deres spredning forebygges så vidt muligt og vha. bedst kendte metode.

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

- 2.1 Forekomsterne af våd og tør hede, rigkær og surt overdrev søges udvidet og sammenkædet, hvor de naturgivne forhold gør det muligt, og således at randpåvirkning reduceres. (se pkt. 4.1)*
- 2.2 Potentielle ynglevandhuller for stor vandsalamander plejes, og der etableres i størrelsesordenen 3-5 nye ynglevandhuller, der udformes, så de opfylder artens krav.*

Indsatser efter sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

- 3.1 Skovnaturtyper sikres. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.*
- 3.2 Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.*
- 3.3 Der sikres levesteder med individuel hensyntagen til den enkelte arts sårbarhed overfor forstyrrelser for odder og damflagermus. Nogle af landets væsentligste overvintningslokaliteter for damflagermus ligger inden for Natura 2000 område 39: Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber og Mønsted Ådal. Disse overvintningslokaliteter sikres gennem Natura 2000-planen for dette område.*

Indsatser efter sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

- 4.1 Det samlede areal med våd hede søges øget med ca. 2-3 ha, arealet med tør hede søges øget med ca. 5-6 ha, arealet med surt overdrev søges øget med ca. 6-8 ha og arealet med rigkær søges øget med ca. 1 ha. Arealudvidelserne foretages om muligt således, at eksisterende arealer med naturtyperne sammenbindes.*

Forslag til mulige virkemidler

Kommunalbestyrelserne, Naturstyrelsen og andre offentlige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og fore-

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

tager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.



Gjern Å, tilløb til Gudenåen. Foto: Lasse Werling

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale. Vandplanen vil desuden forbedre de fysiske forhold og sikre kontinuiteten på udvalgte vandløbsstrækninger. Disse indsatser forventes i de fleste tilfælde at bidrage til at forbedre tilstanden i de vandafhængige habitatnaturtyper og i levestederne for de arter, der er tilknyttet vand. Der er gode muligheder for at opnå andre synergieffekter mellem de 2 planer, men i enkelte tilfælde kan der opstå konflikter, f.eks. hvor indsats efter vandplanen medfører oversvømmelser af habitatnaturtyper eller levesteder for arter.

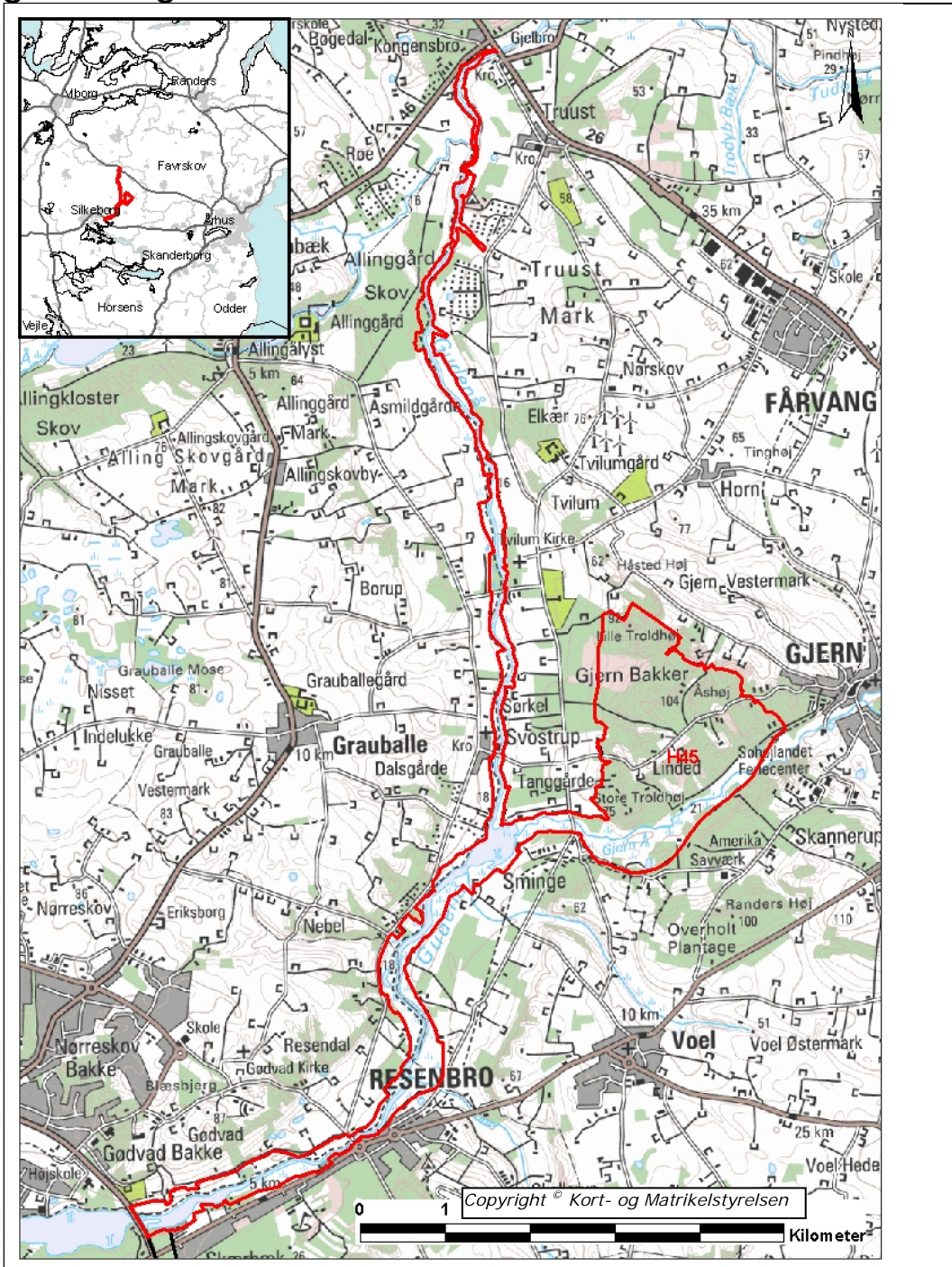
Planlagt indsats efter vandplanen, der kan påvirke udpegningsgrundlaget i et Natura 2000-område væsentligt, skal konsekvensvurderes i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Indsatsen kan i givet fald kun gennemføres, hvis det på grundlag af bedste faglige viden dokumenteres, at aktiviteten ikke vil skade bevaringsmålsætningen for området. Potentielle konflikter mellem Vand- og Natura 2000-planen skal som udgangspunkt være afdækket i forbindelse med vedtagelse af vandplanen.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af Bekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009 af lov om miljøvurdering skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 49 Gudenåen og Gjern Bakker.

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning



Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitat-område H45 (rød afgrænsning). Andre Natura 2000-områder er vist med sort afgrænsning.

Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

En opsummering af Natura 2000-planens indhold, mål og indsatsprogram findes samlet i Bilag 2 - opdelt på de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for det pågældende Natura 2000-område.

Se www.naturstyrelsen.dk – under opslag om plan for dette Natura 2000-område

Bilag 2 indeholder endvidere en oversigt over mulige virkemidler, der er eksempler på, hvordan indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammen med bilag 2 findes på hjemmesiden baggrundsmateriale for planerne samlet i basisanalyse og tillæg til basisanalyse samt henvisning til kort over forekomst af de kortlagte og tilstandsvurderede naturtyper.

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Ved igangsætningen af Natura 2000-planprocessen blev der identificeret en række væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver. På baggrund heraf blev der opstillet 4 sigtelinjer, der formulerer prioriteringen af den nødvendige indsats. Sigtelinjerne sætter dermed rammerne for Natura 2000-planlægningen.

De overordnede rammer er formuleret i nedenstående bilag. Teksten indgik i idéfasen for vand- og naturplanlægningen, juni – december 2007.

Antallet af naturtyper, der kortlægges og tilstandsvurderes er siden udvidet.

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de

Natura 2000 plan

risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter. Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved

Miljøministeriet, Naturstyrelsen

direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sortterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 18 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

Miljørapport for N49 Gudenå og Gjærn Bakker

- kan læses på Naturstyrelsen hjemmeside, se www.naturstyrelsen.dk under opslag om plan for dette Natura 2000-område.



Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk